

Vakıflar Dergisi

Hakemli Dergidir
Aralık 2020 - Sayı: 54

Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları
Ankara

ISSN: 1011-7474 • e-ISSN: 2564-6796

İÇİNDEKİLER / CONTENT

XIII. Asırdan Günümüze Sivas'ta Bir Rum Abdal: Şeyh Erzurumî ve Zaviyesi 9	9
A Rumelian Abdal in Sivas from the 13th Century to the Present: Sheikh Erzurumî and His Lodge	
Saim Savaş - Pınar Savaş	
Hatunsaray-Şeyh Şibli Zaviyesi'ne Dair Yeni Bir Kaynak: Karamanoğlu I. Süleyman Bey'in Vakfiyesi29	29
A New Source About Hatunsaray-Sheikh Shibli Zawiya: Waqfiyya of Karamanoglu Suleiman I	
Ayşe Değerli - Yusuf Küçükdağ	
Ömer Paşa Ve Elmalı'daki Vakfı Üzerine Bazı Tespitler41	41
Some Observations on Ömer Pasha and His Waqf in Elmalı	
Hatice Durgun	
Hamid-ili'nde Ulaşım Sistemi ve Zaviyeler59	59
Transportation System and Zaviyahs in Hamid-ili	
İlker Yiğit	
XVI-XVIII. Yüzyıllarda Üsküp ve Manastır'da Kurulan Sıbyan Mektebi Vakıfları87	87
Waqfs Established for the Primary School in Skopje and Bitola in the XVI-XVIIIth Centuries	
Mumin Omerov	
Mevlâna'nın Torunlarından Pir Hüseyin Efendi'nin Hayatı ve Vakıfları99	99
The Life and Waqfs of Pir Hüseyin Efendi, One of Mevlâna's Grandsons	
Hamit Şafakcı	
Manisa'daki Hâtûniye, Sultâniye ve Murâdiye Külliyelerinin 1764-1765 Tarihli Tamirâtları113	113
The repairs of Hâtûniye, Sultâniye and Murâdiye Complexes in Manisa Dated 1764-1765	
Ertan Gökmen	
19. Yüzyılda Osmanlı Vakıf Tarım İşletmeleri (Edremid, Kemeredremid, Ayvalık ve Ayvacık Örneği)139	139
Ottoman Waqf Agricultural Enterprises Structure and Problems in the 19th Century: (Example of Edremid, Kemeredremid, Ayvalık, Ayvacık)	
Nihal Cihan Temizer - Said Öztürk	
Mazbut Vakıfların Günümüz Hayır Hizmetleri161	161
Contemporary Philanthropic Services of Mazbut Waqfs	
Eyüp Sabri Kala	
Amasya Kumacık Hamamının İlk İnşasındaki Planına Dair Bir Değerlendirme185	185
An Evaluation of the First Construction Plan of Amasya Kumacık Bath	
Sibel Yazar	
Kastamonu Turnalı Camii'nde Candaroğulları Ve Osmanlılar Zamanına Ait Yeni Bulunmuş Vakıf Hatim Cüzleri201	201
The New-Found Koranic Waqf Fascicules from the Candarids and the Ottoman Periods in Turnali Mosque of Kastamonu	
Cevdet Yakupoğlu - Namiq Musalı	
Kocaeli Hereke Dokuma Fabrikası Yerleşkesi'ndeki Hümâyûn Camii235	235
Imperial Mosque in Kocaeli Hereke Weaving Factory	
Saliha Tanık	
Yunt Dağı Karakılınçlı Köyü Camii'nde Yazının Bezeme unsuru Olarak Kullanımı ve Yapının Mimari Analizi257	257
The Use of Script As Decoration Element in Yunt Mountain Karakılınçlı Village Mosque And Architectural Analysis of The Structure	
Ramazan Uykur	
Kitabiyât / Book Review283	283
Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Rehberi284	284
Yılmaz Kurt	
Balat ve Çine Vakıfları286	286
Hasan Demirtaş	
Vefayât / Obituary289	289
Kendi Dünyasında Bir Seyyah, Sanatı Tarihinin İzinde Bir Hoca Mehmet Fatih Müderrisoğlu	
Mehmet Kurtoğlu - Faruk Bürkük	
Mehmet Çetin'in Ardından.....299	299
Murat Yılmaz	

Kitabiyât / Book Review

Öz

Bu bölümde 2020 yılında vakıflar üzerine yayınlanan iki kitap tanıtıldı. İlk olarak *Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Rehberi* adlı kitap Yılmaz Kurt'un kalemiyle okuyucuya tanıtıldı. İkinci olarak, *Balat ve Çine Vakıfları* adlı kitap Hasan Demirtaş tarafından tanıtıldı.

Abstract

In this section, two books published on waqfs in 2020 were introduced. First, the book named *Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Rehberi* is introduced to the reader by Yılmaz Kurt's pen. Secondly, the book named *Balat ve Çine Vakıfları* was introduced by Hasan Demirtaş.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Rehberi

Yılmaz Kurt*

Mevlüt Çam, İbrahim Turhan, Rıdvan Enes Akçatepe, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Rehberi*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2020, 227 s.

Vakıflar Genel Müdürlüğü hizmet kervanına bir yenisini daha kattı. Yayınlamış olduğu *Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Rehberi* ile Türk milletinin binlerce yıllık vakıf arşivi birikimini dünyaya tanıtmış oldu.

VAYS Projesi kapsamında ülke genelinde Vakıflar Bölge Müdürlükleri arşivlerinde yer alan binlerce defter ve yüz binlerce belge Ankara'da Vakıflar Arşiv Başkanlığı'nda toplanmıştı. Uzun ve yorucu bir çalışma ile tasnif edilen bu belgeler yeniden kodlanarak arşivdeki yerlerini aldı. Böylece arşivdeki fon sayısı 26'dan 39'a çıkmış oldu. Bu gelişmeler yeni bir arşiv rehberi hazırlanmasını zorunluluk haline getirmişti. İşte bu zorunluluk sonucu 4 yıllık bir çalışma ile *Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Rehberi* hazırlanarak araştırmacıların hizmetine sunuldu.

1826 yılında Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti'nin kurulması ile vakıflarla ilgili kararların belirli bir merkezden alınması ve vakıf belgelerinin belli bir merkezde tutulması mümkün olmuştu. 1924 yılında Ankara'da Vakıflar Umum Müdürlüğü kurulduktan sonra İstanbul'daki vakıf belgelerinin Ankara'ya nakil edilmesine gerek duyuldu. Ancak bu taşıma işinin çeşitli riskleri vardı. Belgeler İstanbul'un rutubetli havasına alışmışlardı. Ankara'nın kara ikliminde belgeler etkilenebilirlerdi. Yolda çeşitli şekilde zayiata uğrayabilirlerdi. Belki de bu yüzden 12 yıl beklemek gerekti. 1936 yılına kadar İstanbul'da Atik Ali Paşa Medresesi ve Ayasofya-i Kebir Camisi depolarında koruma altına alınan vakıf belgelerinin Ankara'ya taşınması için emir verildi. 97 sandık, 1 adet çelik kasa, 14 hurç içerisinde 28 Şubat 1936 tarihinde Ankara Garı'na gelen belgeler Umum Müdür Fahri Kiper zamanında Ankara'daki arşive yerleştirildi. Çok kıymetli vakfiyelerin yolculuk esnasında korunmaları için çelik kasa içinde taşınmalarına gerek duyulmuştu.

Anlaşıldığı kadarıyla yolculuk sırasında belgelerin başına bir iş gelmemişti. Ankara'da hemen bir tasnif ve rehber hazırlama işine girildi. Vakıf Kayıtları Mümeyyizi Merhum Bedreddin Mahmud Yazır 1939 yılında *Vakıf Kayıtlar Rehberi* isimli kitabı hazırlayarak gerek Vakıflar Arşivi'nde çalışan görevlilere ve gerekse araştırmacılara büyük bir hizmet yapmış oldu.

Türkiye'nin neresinde olursa olsun vakıflarla ilgili bütün arşiv belgelerinin Ankara'da Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde toplanması ve araştırmacıların hizmetine sunulması Cumhuriyet Dönemi'nin çok iddialı projelerinden birisi idi. Başta İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA) olmak üzere, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi'nde ve diğer arşivlerde bulunan vakıflarla ilgili bütün belgeler Ankara'ya Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ne getirtilememiş olsa bile birçoğunun mikrofilmlerinin arşive kazandırılması mümkün oldu. Vakıflar Bölge Müdürlükleri arşivlerinde yer alan belgelerin hemen hemen tamamı ise Ankara'ya getirtildi.

Bu yeni gelen belgelerle birlikte oldukça büyüyen ve 1936 yılında 10 olan fon sayısı 2000'li yıllarda 26 fona yükselmiş ve Vays Projesi'nin tamamlanmasından sonra fon sayısı 39'a yükselmişti. Vakıflar Arşivi'nin belge sayısı da bu arşivi dünya vakıf arşivleri içerisinde "en büyük vakıf arşivi" haline getirmişti. Bu yeni arşivin tanıtılması için 2007 yılında Mustafa Alkan, "Türk Tarihi Araştırmaları Açısından Vakıf Kayıtlar Arşivi" isimli makalesini yayınladı. Daha sonra 2012 yılında Mevlüt Çam'ın "Vakıf Medeniyeti ve Vakıf Kayıtları Arşivi" isimli makalesi yayımlandı.

* Prof. Dr., Emekli Öğretim Üyesi; yilmazkurt2002@yahoo.com; ORCID: 0000-0001-9595-7398

Yeni belgeler ve yeni fonların açılması yeni bir arşiv rehberinin hazırlanmasını gerektirdi. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Rehberi isimli bu yeni çalışma, Evkaf Nezaretinden Evkâf Umum Müdürlüğü'ne oradan da Vakıflar Genel Müdürlüğüne tevarüsen intikal eden 2.571 defterin tamamının tek tek incelenmesi ve içeriklerine göre fonlara yerleştirilmesi ile ortaya çıkmış olmak iddiasını taşımaktadır (s. 4). Tasnif edilen 2571 defter üzerinde bulunan ve Evkaf Nezareti döneminde verilen eski numaralar ile Vakıflar Umum Müdürlüğü döneminde verilen yeni numaralar defter listelerinde belirtilmiş olup, fonlara ait yeni numaralar verilmeyerek eski numaraları olduğu gibi muhafaza edilmiştir. Bu defterler yapılan inceleme ve analiz neticesinde 39 farklı fona ayrılmıştır. Bunun yanı sıra defter tarihleri ile defterlere ilişkin özel bilgi ve notlar da verilen tablolarda gösterilerek araştırmacılar ve vakıf çalışanları için belgelere en kolay şekilde ulaşımın sağlanmasına özen gösterilmiştir. Defterlerin kapağında isim yazmadığından ve kapaktaki isim bir şekilde kayıp olduğunda bu eksikliği gidermek için arşivdeki defterlerin tamamının kayıtlı olduğu 1769 numaralı Arşiv Defterlerinin Fihristi'nden yararlanılmıştır.

Rehberde, fonlara ilişkin bilgiler verilerek tabloların açıklama kısımlarında önemli görülen defterlerle ilgili notlar eklenmiştir. Fonlar içerdikleri konulara göre "Vakfiye Serisi", "Tevcihat ve Tahsisat Serisi", "Muamele Serisi" adı altında öncelikle 3 ana başlık altında toplanmış sonra her bir başlık kendi içerisinde alt bölümlere ayrılmıştır. Mesela Muamele Defterleri Serisi kendi içerisinde Ahkâm Defterleri, Tafsîl Defterleri, Ferman Defterleri vs. gibi 23 ayrı alt başlık halinde tasnif edilmiştir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Rehberi 'nin Giriş kısmında yer alan bu tarihçe ve kitabın tanıtımına ilişkin bilgilerden sonra kitap yukarıda sayılan ana başlıkların birer bölüm haline getirilmesiyle 3 bölümden oluşmaktadır. I. Bölüm: Vakıf, Vakfiyeler ve Vakfiye Defterleri; II. Bölüm Tevcihât ve Tahsîsât Defterleri; III. Bölüm: Muamele Defterleri.

Kitapta EKLER kısmında (s.163) Ek 1 olarak Tasnifte Kullanılan Kodlar'a yer verilmiştir. Kitabın İÇİNDEKİLER kısmının hazırlanmasında bazı teknik aksaklıklar göze çarpmaktadır. İçindekiler kısmının Takdim ve Önsöz ile başlaması GİRİŞ ile devam etmesi daha doğru olurdu. Kitabın sonunda yer alan EKLER kısmının KAYNAKLAR'dan sonra gelmesi ve EK 1'in TABLO LİSTESİ olması ikinci baskıda göz önüne alınmalıdır. Aynı şekilde Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti'nden intikâl eden defter sayısı ile VAYS Projesi kapsamında gelen defter sayıları hakkında farklı rakamlar verilmektedir. Bu farklılığın sebepleri araştırılmalı ve ikinci baskıda en doğru rakamlar okuyucuya iletilmelidir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Rehberi hakkında son sözü elbette ki bu arşivi bizzat kullanan araştırmacılar ve akademisyenler söyleyecektir. Burada verilen bilgilerin INT üzerinden araştırma yapacaklarını işini ne ölçüde kolaylaştıracağını zamanla hep birlikte göreceğiz.

Bu değerli eseri hazırlayan Daire Başkanı ve Yayın Sorumlusu Mevlüt Çam ile İbrahim Turhan ve Rıdvan Enes Akçatepe'yi tebrik ederiz. Onların önünü açan ve sorunsuz çalışmalarını sağlayan Vakıflar Genel Müdürü Burhan Ersoy'a da yeni görevinde başarılar dileriz.